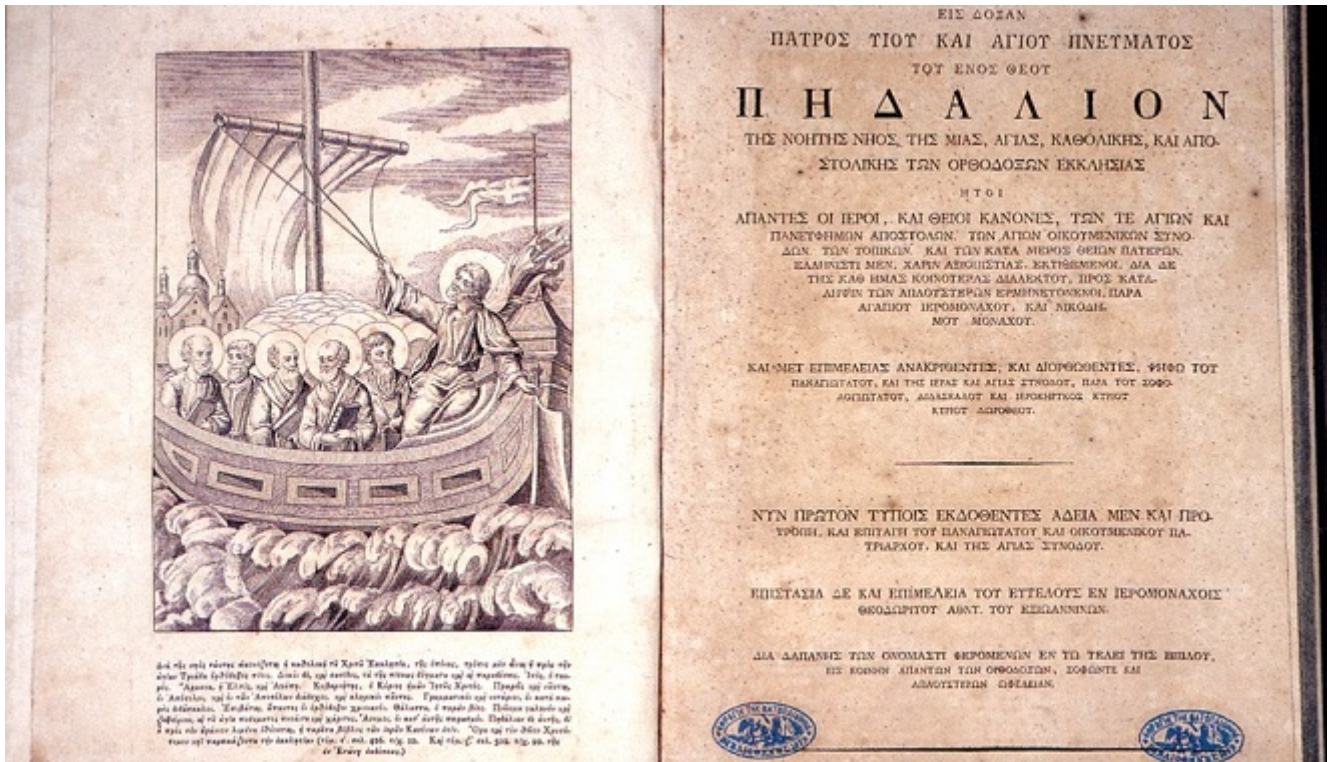

Εκκλησιαστικό και Κανονικό Δίκαιο. Ιστορική Ανασκόπηση (νεότεροι χρόνοι)

Ορθοδοξία / Κανονικό και Εκκλησιαστικό Δίκαιο

Βασίλειος Γκρίλλας, Θεολόγος, ΜΑ Θεολογίας

Στη Νομική Σχολή το 1855 ιδρύεται έδρα Εκκλησιαστικού Δικαίου, εκ της οποίας απορρέουν σημαντικά συγγράμματα με κύριο το «Κανονικό Δίκαιο της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας το περί Ιερατικής Εξουσίας» (Τεύχος Α', Αθήνα 1872.), υπό του Ιωάννου Παπαλουκά Ευταξίου. Επιπρόσθετα, ο Μ. Ποτλής εκδίδει στην Αθήνα το 1859 το έργο «Εισαγωγικό Μάθημα εις το Εκκλησιαστικόν Δίκαιον της Ανατολικής Εκκλησίας», ενώ στο περιοδικό «Ηχώ της Ορθοδοξίας» ο Κωνσταντίνος Φρεαρίτης ανακοινώνει διαρκώς σύγχρονα της εποχής του άρθρα Νομοκανονικού ενδιαφέροντος.

Το 1910 στη Θεολογική Σχολή εγκαινιάζεται η έδρα του Κανονικού Δικαίου υπό τον Κ. Ράλλη, ο οποίος προβαίνει στην έκδοση πλήθους Κανονολογικών Μελετών. Ισάξιος διάδοχος εντοπίζεται ιστορικά στην έδρα του Κανονικού Δικαίου της Θεολογικής Σχολής ο Αμ. Σ. Αλιβιζάτος, ο οποίος ακολουθώντας τη γραμμή του

προκατόχου του συγγράφει μεγάλο αριθμό κανονολογικών Πραγματειών.

Στην ιστορική πορεία έπεται μια σειρά σημαντικών Πανεπιστημιακών Καθηγητών των Θεολογικών Σχολών, οι οποίοι ενασχολούμενοι με το Κανονικό Δίκαιο συμβάλουν στην πολυσχιδή επαύξηση του γνωστικού αντικειμένου. Αξίζει να μνημονευθούν οι: Θεόκλητος Φαρμακίδης, Θεόκλητος Βίμπος, Νικόλαος Δαμαλάς, Αναστάσιος Διομίδους Κυριάκος, Χρήστος Ανδρούτσος, Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, Γρηγόριος Παπαμιχαήλ, Κωνσταντίνος Δυοβουνιώτης, Δημήτρης Μπαλάνος, Βασίλης Στεφανίδης, Παναγιώτης Τρεμπέλας, Ιωάννης Καρμίρης, Κωνσταντίνος Μπόνης, Γεράσιμος Κονιδάρης, Μ. Σιώτης, Κωνσταντίνος Μουρατίδης, Άνθιμος Σίσκος, Ιερώνυμος Κοτσώνης, Παρθένιος Πολάκης, Ιωάννης Καλογήρου, Παναγιώτης Χρήστου, Βλάσσιος Φειδάς, Παναγιώτης Χριστινάκης κ.α..

Από τις Νομικές Σχολές εντοπίζονται ως σημαντικά ασχολούμενοι με το έργο του Εκκλησιαστικού και Κανονικού Δικαίου οι Πανεπιστημιακοί Καθηγητές: Γ. Μαυροκορδάτος, Νικόλαος Σαρίπολος, Ιωάννης Σημαντήρας, Νικόλαος Ν. Σαρίπολος, Αντώνιος Μομφεράτος, Κωνσταντίνος Τριανταφυλλόπουλος, Γεώργιος Μαριδάκης, Ευάγγελος Νικολαΐδης, Γ. Θ. Ράμμος, Δημήτριος Πετρακάκος, Π. Ζέπος, Αν. Χριστοφιλόπουλος, Χαρ. Φραγκίστας, Περ. Πεζουκίδης, Δήμ. Καρανίκας, Δ. Ευρυγένης, Π. Παναγιωτάκος. Ανάμεσα σε αυτούς εκ του πανεπιστημιακού

χώρου, αλλά μη νομικός, μπορεί να συμπεριληφθεί και ο Στ. Κυριακίδης.

Στην ενασχόληση με το Εκκλησιαστικό και Κανονικό Δίκαιο σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν μορφές έξω από τον πανεπιστημιακό χώρο όπως οι: Κωνσταντίνος Οικονόμος ο εξ Οικονόμων, Π. Παγώνης, Μελέτιος Σακελλαρόπουλος, Μελέτιος Αποστολόπουλος, Ε. Φιλιππότης. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτης, Αλέξ. Βαμβέτσος, Ιω. Παναγόπουλος, Γ. Κωσταράς, Κωνσταντίνος Κυριαζής, Φ. Γεωργιάδης.

Στο Εκκλησιαστικό και Κανονικό Δίκαιο υπήρξαν μεγάλες μορφές, οι οποίες δραστηριοποιήθηκαν επιστημονικά εκτός Ελλάδος, όπως οι: Μελ. και Απ. Χριστοδούλου στην Κωνσταντινούπολη, Κωνσταντίνος Θεοτοκάς, Δ. Γεωργιάδης, Ν. Ελευθεριάδης, ο Νικαίας Βασίλειος, Καλλίνικος Δελικάνης, Μ. Γεδεών, Μ. Οικονόμος, Γ. Αναστασιάδης, ο από Λεοντοπόλεως Πατριάρχης Αλεξανδρείας Χριστοφόρος, Αρχιμ. Καλλίστρατος, Α. Παύλωφ, Νικ. Μίλας, J. Zhishman, Στέφανος Τσακνώφ, Λίβιος Στάν, Α. Α. Μπογκολέπωφ, Βασίλειος Κρυβοσείν, Νικόλαος Αφανάσιεφ, Αλέξανδρος Σμεμαν.

Σημαντική σημασία για το Εκκλησιαστικό και Κανονικό Δίκαιο έχει η υπό του Αμ. Αλιβιζάτου, δια της Ακαδημίας Αθηνών, πρόταση για την κωδικοποίηση των Ιερών Κανόνων. Η πρόταση αυτή ωθεί νέους επιστήμονες για την εκ νέου έρευνα του Κανονικού Δικαίου, ώστε να καταστεί δυνατή η εργασίας της κωδικοποίησης. Κύρια μελέτη υπό τον τίτλο «*Περὶ τὴν κωδικοποίησιν τῶν ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν Κανονικῶν Διατάξεων ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ*». εκπονείται ως διδακτορική διατριβή αργότερα, στο Γρηγοριανό Πανεπιστήμιο Ρώμης από τον Αρχιμανδρίτη Βαρθολομαίο Αρχοντώνη, μετέπειτα από Φιλαδελφείας και από Γέρων Χαλκηδόνος, Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης και Οικουμενικό Πατριάρχη.

Στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία η κωδικοποίηση των Ιερών Κανόνων είχε γίνει πολύ νωρίτερα, περίπου πενήντα χρόνια πριν την πρόταση του Αλιβιζάτου στα Ελληνικά δεδομένα. Οι συλλογές των Κανόνων στην λατινική, αποτελούν συντεταγμένες ελληνικές μεταφράσεις. Το 1140 εντοπίζεται ο κύριος σταθμός του Κανονικού Δικαίου στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, όπου με το Διάταγμα του Γρατιανού και με τις Αποφάσεις του Γρηγορίου του Θ' (1234), το Κανονικό Δίκαιο λαμβάνει μια άλλη δυναμική. Αναμφίβολα το Διάταγμα του Γρατιανού, αποτελεί για τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία την πρώτη ουσιαστική και πλήρη συνθετική συλλογή Κανονικού Δικαίου. Μέσω μιας σειράς σχολιαστών αυτού του διατάγματος, η ιστορία εντοπίζει τις αποφάσεις του Γρηγορίου του Θ', όπου παράγεται μια συλλογή Κανόνων με επιστημονικό σχολιασμό και επιστημονική επεξεργασία.

Το 16^ο αιώνα το Κανονικό Δίκαιο και οι έρευνες περί του Κανονικού Δικαίου στη Δύση, επηρεάζονται από δύο βασικά δεδομένα. Το πρώτο είναι η Σύνοδος του

Τριδέντο[1] και το δεύτερο η Μεταρρύθμιση και η Αναγέννηση. Τα δύο αυτά δεδομένα προσδίδουν νέα τροπή στο Κανονικό Δίκαιο. Η Σύνοδος του Τριδέντο απαγόρευσε τα σχόλια στους ιερούς Κανόνες εισάγοντας το δικανικό πρότυπο της νομολογίας της Ρωμαϊκής Αυλής. Η Αναγέννηση και η Μεταρρύθμιση οδήγησαν του Κανονολόγους στην απάλειψη κάθε ερμηνευτικής ή διαλεκτικής μεθόδου στην προσέγγιση των Κανόνων, εισάγοντας καθαρά ιστορική μεθοδολογία στο περιβάλλον του Κανονικού Δικαίου.

Πέραν αυτών των δεδομένων η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία με την επικράτηση των ιδεών της Γαλλικής Επανάστασης, του Διαφωτισμού και γενικότερα των νέων πολιτικών και κοινωνικών τάσεων, βρέθηκε στη δυσάρεστη θέση διατήρησης της ενότητάς της. Παράλληλα, μπροστά σε αυτές τις νέες οπτικές, το Κανονικό Δίκαιο παρουσιάστηκε όχι μόνο ως ανεφάρμοστο αλλά και ως απαρχαιωμένο. Προ αυτής της απειλής η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία συνέστησε την Α΄ Βατικάνειο Σύνοδο το 1970, όπου για να διασφαλίσει το κύρος του Κανονικού Δικαίου θεσμοθέτησε το αλάθητο του Πάπα, ανυψώνοντας έτσι τον παπικό θεσμό[2]. Επιπρόσθετα ο Πάπας Πίος ο Ι΄ προώθησε την κωδικοποίηση των Ιερών Κανόνων, η οποία ολοκληρώθηκε επί Πάπα Βενεδίκτου ΙΕ΄. Στις 28 Ιουνίου 1917 δημοσιεύεται η κωδικοποίηση των Ιερών Κανόνων με ισχύ από 19 Μαΐου 1918. Στο περίπου μισό αιώνα διάστημα προπαρασκευής και επεξεργασίας των Ιερών Κανόνων παρατηρείται ισχυρή άνθιση της ενασχόλησης με τα δεδομένα του Εκκλησιαστικού και Κανονικού Δικαίου στη Δυτική Εκκλησία.

Αναμφίβολα στο περιβάλλον του Κανονικού Δικαίου η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία παρουσιάζει την μεγαλύτερη και την αρτιότερη ενασχόληση με το Κανονικό Δίκαιο όχι μόνο στο πλήθος των μελετών και πραγματειών, αλλά κυρίως στην ύπαρξη εδρών Κανονικού Δικαίου, τόσο στις Θεολογικές Σχολές των Πανεπιστημίων όσο και σε ειδικές σχολές Κανονικού Δικαίου σε επίπεδο πανεπιστημιακό.

Στις διάφορες Προτεσταντικές Εκκλησίες παρουσιάζεται μορφή Δικαίου η οποία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί περισσότερο ως Εκκλησιαστικό Δίκαιο παρά ως Κανονικό. Προτεστάντες επιστήμονες που έχουν ασχοληθεί με το Εκκλησιαστικό Δίκαιο είναι οι: R. F. Eichhorn, E. Richter, O. K. A. Mejer, E. Friedberg, F. K. R. Hinschius, R. Sohm.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

[1] Περί της Συνόδου του Τριδέντο ή αλλιώς Τρέντο (λατ.*Concilium Tridentinum*), βλ. στις σχετικές μελέτες: HUBERT JEDIH, *Entstehung und Tragweite des Trienter Dekrets über die Bilderverehrung*, in: *Tübinger Theologische Quartalschrift* 116, 1935, pp. 143-88, 404-29. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, *Geschichte des Konzils von Trient*, 4 vol., Freiburg im Breisgau 1949-1975 (A History of the Council of Trent, 2 vol., London 1957 and 1961), ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, *Konziliengeschichte*, Freiburg im Breisgau 1959, RALF VAN BUHREN, *Kunst und Kirche im 20. Jahrhundert. Die Rezeption des Zweiten Vatikanischen Konzils* (Konziliengeschichte, Reihe B: Untersuchungen), Paderborn 2008. Βλ. επίσης: JOHANN PETER KIRSCH, «Council of Trent» [*Catholic Encyclopedia* \(1913\), Volume 15.](#)

[2] ALBERTO MACCHIAVELO, «Το Αλάθητο του Πάπα», *Ιστορία Εικονογραφημένα*, τχ.17 (Νοέμβριος 1969), σελ.114-119.

<http://bit.ly/3aJCL70>